

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. balandžio 21 d.

Nr. 78 (16)

Saturday supplement April 21, 2001

No. 78 (16)

Iškiliaji Lietuvos vyskupai

Lietuvos istorinis muziejus ketvirtadieniais rengia kultūros istorijos vakarus. Paskutinis toks vakaras buvo skirtas trimis žymiesiems Lietuvos vyskupams — Motiejui Valančiui, Palaimintajam Jurgiui Matulaičiui ir Julijonui Steponavičiui.

Vyskupą M. Valančių jo gimimo 200-ųjų gimimo metinių proga apibūdino vyskupas Jonas Boruta, SJ.

— Dievo apvaizdos palaiminga dovana, 19 šimtmečio ir vėlesnių laikų Lietuvai buvo mūsų šiandien minimas vyskupas Motiejus Valančius, — kalbėjo vysk. J. Boruta — šio išklausius dvasios milžino veikloje skleidėsi jo — kaip krikščionio, kunigo bei vyskupo pašaukimas — tarnauti Dievui ir žmonėms. M. Valančiaus tarnystė buvo tokia įvairialypė ir įvairiaspalvė, kad šiandien mes dar nepajėgiame apimti jos visumos — vieniems M. Valančius — tik tautos blaivintojas, kitiems — visuomenės švietėjas, bestrastis, tretiesiems — tautos žadintojas, tautinio atgimimo veikėjas. Dažnai šie atskiri požūriai taip suabsoliutina, kad, vienpusiškai aukštinant Valančių, kartais jis net sumenkinamas ir nuvertinamas, kaip įvyko ir ruošiantis jo gimimo jubiliejui. Kai Jungtinių Tautų kultūros ir švietimo organizacijos buvo prašomos šią sukaktį įskaityti į visai Europai ir pasauliui reikšmingo minėjimo eilę, M. Valančius buvo pristatytas vien kaip tautinio atgimimo veikėjas. Todėl šiame kraupių etninių, tautinių ir gentinių konfliktų kamuojamame šių dienų pasaulyje (tarpusavio karai Afrikoje, neramumai Balkanuose, kovos Četėnijoje) — toks mūsų prašymas, deja, nebuvo patenkinamas.

Be to, tiesų, M. Valančius anaipat nebuvo nukrypęs į nacionalizmą. Jis siekė, kad tautos viena kitą remtų, kad visų tautinių grupių aukščiausia etninė ir etinės veiklos norma taptų Evangelijos didysis įsakymas: „Mylek Viešpatį, savo kūrėją ir tautų įvairovės leidėją, visa širdimi, visomis jėgomis ir kiekviena žmogų, ir kiekviena tautą kaip save ir kaip savo tautą“, priminė vysk. J. Boruta.

Vyskupo M. Valančiaus mei-

lė vienodai apėmė visus gaminuosius, nepaisant jų kalbos ir tautybės — ir Kuršo latvius bei latgalius, ir lenkiškai kalbančius Lietuvos bajorus. Ir tai nėra jo tautinio nesąmoningumo ar nenuoseklumo apraška — tai jo kaip ganytojo principinė laikysena, paimta ir įsisavinta iš Dievo žodžio, iš Naujojo Testamento: „Nebėra nei žydo, nei graiko, vergo nei laisvojo, nebėra nei vyro, nei moters, visi jūs esate viena Kristuje“ (gal 3, 26-28).

Vysk. J. Boruta, SJ, pažymėjo, kad M. Valančius daug nuveikė liaudies blaivimo barose. Čia jo pasisekimas iš pirmo žvilgsnio yra stulbinantis. Norima tokių pat rezultatų ir šiandien, to reikalaujama iš šių dienų Bažnyčios vadovų. Bet, pasak J. Borutos, to reikalaujama, kartu griunant tų vadovų autoritetą, net kai kuriuos jų niekinant. Reikalaujama sėkmės kovoje tik su alkoholizmu ir rūkymu, nematant kitų pavojingų ir svarbesnių neblaivumo, kvaišalo manijos šaltinių — kaip antai plintančios narkomanijos, persisotinimo surogatine masine kultūra, susižavint tik materialinės laimės vizija, bet blėstant religiniam tikėjimui. Tokio tikėjimo, tokio pasitikėjimo Viešpačiu, jo Evangelija truksta šių dienų mūsų visuomenei, vis labiau grimztačiai ir nusivylimo ir nusiminimo liūną.

— Mums reikia šviesios vilties, kylančios iš tikėjimo ir pasitikėjimo Viešpačiu. Tegul vyskupo M. Valančiaus minėjimai padės mums augti tikėjimu, meile ir viltimi, — kalbėjo J. Boruta.

Vakare istorikė Genovaitė Gustaitė nušvietė kito vyskupo — palaimintojo J. Matulaičio veiklą Lietuvai sunkiu laikotarpiu, kai pragaistinga lenkų veikla grėsė lietuvių, tykojo kiti pavojai. Jis steigė lietuviškas vienuolijas, mokyklas, kad būtų atsispirta Vilniaus krašto lenkinimui. Kartu vyskupas J. Matulaitis paisė ir kitataučių interesų, iš mišrių parapijų kunigų reikalavo, kad jie mokėtų ir gudiškai aiškinti Evangeliją.

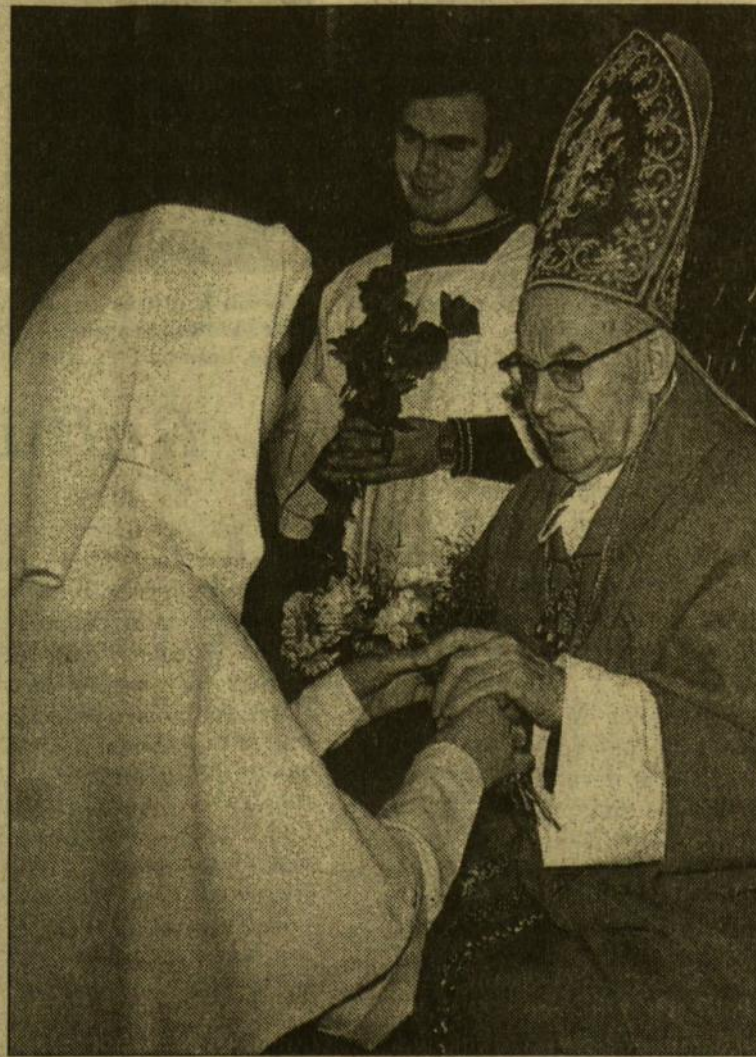
Istorikė G. Gustaitė taip pat nušvietė plačią J. Matulaičio veiklą, kuriant ir stiprinant Lietuvos Katalikų Bažnyčios provinciją, vyskupijas, geri-

nant tuomet komplikuočius Lietuvos vyriausybės santykius su Vatikanu. Jis pasiėmė ir kaip nepriklausomos Lietuvos socialinių reikalų sprendėjas. Kaune jis rengė socialinius kursus, juose skaitė paskaitas. Vyskupo J. Matulaičio veiklas *Bažnyčia ir nuosavybė* tapo Lietuvoje tuomet vykdytos žemės reformos pagrindu. Pasak G. Gustaitės, šio veikalo svarbiausios nuostatos aktualios ir šiandieninei Lietuvai.

Įdomių, tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje nežinomų arba mažai žinomų, duomenų apie vyskupą J. Steponavičiaus veiklą, sovietmečiu ginant Lietuvos Katalikų Bažnyčios ir tikinčiųjų teises, pateikė Vilniaus universiteto doktorantas Arūnas Streikus, o taip pat viename dekanate su J. Steponavičiumi sovietmečiu kunigavęs kunigas Vaclovas Aliulis, MIC. Pateikti duomenys atskleidė, kad J. Steponavičius, nepaisydamas KGB grasinimų ir persekiojimų, atkakliai gynė Bažnyčią, saugojo mūsų visuomenę nuo visaip peršamo ateizmo, savo sumanumu bei drąsa trukdė ir ardė saugumo, okupantų paskirtos valdžios užmačius ir pinkles. Pasirodo, kad jo pastangų dėka, tais sunkiais, tautai ir Bažnyčiai grėsmingais laikais, J. Steponavičius daug kuo išsaugojo mūsų Bažnyčią nuo jos sunaikinimo, susovietinimo. Savo veiklos Lietuvos Katalikų Bažnyčios labui jis ne nutraukė ir prievarta išstremtas į patį Lietuvos pakraštį — Žagare. Kraupu buvo klausytis tų prelegento pateiktų duomenų, kurie rodo, kad nemažai kunigų tuomet buvo pasidavę okupantams, sutiko bendradarbiauti su KGB, padėti jai varžyti ir naikinti Katalikų Bažnyčią. Tiems kėslams ne tik atsispyrė, bet ir juos trukdė vyskupas J. Steponavičius, dar Sąjūdžio laikais grąžintas į Vilniaus vyskupijos vyskupo pareigas, pirmą kartą įžengęs į tikinčiųjų susigrąžintą, atšventintą Vilniaus Arkikatedrą.

Kadangi dideli ir svarbūs vyskupo J. Steponavičiaus nuopelnai mažai žinomi užsienio lietuviams, doktoranto A. Streikaus kalba pateikiama atskirai.

Algimantas
A. Naujokaitis

Vyskupas Julijonas Steponavičius Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčios atšventinimo iškilmėse 1991 m. kovo 3 d.
Algimanto Žižiūno nuotr.

Bažnyčios teisių gynėjas

Bažnyčios santykis su totalitariniu sovietų režimu buvo labai sudėtingas. Viena vertus, šio režimo strateginis tikslas — sugriauti institucines religijos struktūras ir visiškai ateizuoti visuomenę, sudarė labai mažai galimybių pasiekti patvaresnį kompromisą. Kita vertus, agresyvi komunistinio režimo anti-bažnytinė politika vertė Lietuvos dvasininkus tokio kompromiso ieškoti, kad bent artimiausiu metu pavyktų išlikti Bažnyčiai. Abi galimybės — kompromisas arba bekompromisinis Bažnyčios teisių gynimas — buvo vienodai pavojingos. Kompromisas galėjo padėti išgyventi, bet kartu palengvinti sovietiniam režimui sunaikinti Lietuvos Bažnyčią, o pasipriešinimas galėjo išprovokuoti didesnę režimo agresiją, tačiau palaikė viltis, kad režimui pristigs jėgų. Ypač sunkaus pasirinkimo akivaizdoje atsidūrė Bažnyčios hierarchai. Jų pasipriešinimas beveik automatiškai reiškė represijas ir negalėjimą vykdyti savo tiesioginių pareigų, o bendradarbiavimą su okupantų valdžia dažnai buvo labai sunku suderinti su tikėjimo ir Bažnyčios gyvenimo principais.

Galima sakyti, kad įprastinėmis sovietų režimo sąlygomis kunigui Julijonui Steponavičiui tapti vyskupu buvo beveik neįmanoma. Sovietų valdžia stengėsi, kad Bažnyčios vadovybė sudarytų tik tokie dvasininkai, kuriais ji manė galėsianti naudotis savo interesų labui. Po to, kai 1946-1947 m. nesutikė bendradarbiauti ir didelį autoritetą turėję vyskupai buvo represuoti, Lietuvoje liko tik vienas vyskupas K. Paltarokas. Jo mirties atveju būtų dar labiau susilpninta Lietuvos Ka-

talikų Bažnyčios institucinė struktūra, nelikę kam šventinti kunigus. Todėl episkopato papildymo problema Bažnyčiai buvo labai aktuali. Nuo 6-ojo dešimtmečio pradžios keitėsi ir sovietų režimo požiūris. Visų pirma, buvo manoma, kad vyskupo titulas įtvirtintų režimo išskeltą Lietuvos Katalikų Bažnyčios administratorių padėtį ir pakeltų jų autoritetą. Antra, po J. Stalino mirties kiek pakitusi Sovietų Sąjungos užsienio politikos nuostata („taikaus sambūvio“ idėja) skatino sovietų režimą pademonstruoti pasauliui, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia nėra diskriminuojama. Santykių su Vakarų valstybėmis pagerinimui svarbią reikšmę turėjo santykiai su Vatikanu, nes Katalikų Bažnyčia turėjo didelę įtaką Vakarų pasaulyje, ypač Vakarų Vokietijoje, kuri 6-ajame dešimtmetyje buvo pagrindinė Rytų-Vakarų santykių problema.

Todėl 1953 m. sovietinės valdžios igaliojimo religijos reikalams B. Pušinis pats vysk. K. Paltarokui pasiūlė, kad jis rūpintųsi gauti popiežiaus leidimą pašventinti Lietuvai naują vyskupą, kuris taptų jo įpėdiniu. Kartu buvo įvardytos ir valdžiai priimtinos kandidatūros: Kauno arkivyskupijos, Kaišiadorių bei Vilkauskio vyskupijų valdytojas kan. J. Stankevičius ir Telšių vyskupijos valdytojas kan. P. Maželis. Tikėtasi, kad vienas jų gaus šventimus, bus galima dar labiau centralizuoti Lietuvos bažnytinės provincijos valdymą, kas būtų palengvinę Bažnyčios kontrolę. Tuo tiesiogiai rūpinosi ir KGB, vykdydama specialią agenturinę-operatyvinę kombinaciją, jų pavadintą „Apostaly“ (Apaštalai). Jos tikslas —

padėti J. Stankevičiui ir P. Maželiui tapti vyskupais. Tačiau, pagal nusistovėjusią tvarką, popiežiui reikėjo nurodyti tris kandidatus, todėl 1955 m. sausio mėn. pabaigoje išsiųstame vysk. K. Paltaroko laiške popiežiui Pijui XII, be sovietinės valdžios įpirštų kandidatų, buvo pristatytas ir 44 metų Adučiškio parapijos klebonas bei švenčionių dekanas J. Steponavičius. Sovietų valdžia tam neprieštaravo dėl kelių priežasčių. Pirmą, po diktatoriaus Stalino mirties prasidėjus kovai dėl valdžios Maskvoje, laikinai susilpnėjo totalinės kontrolės mechanizmas. Antra, sovietų saugumas buvo sudaręs patikimą planą, kaip perimti Šv. Sosto atsakymą, jeigu jis okupacinei valdžiai būtų netinkamas. Pagaliau buvo tikimasi J. Steponavičių užverbuoti. Archyvai liudija, kad J. Steponavičius skirtoje byloje yra išlikęs jo pasirašytas pasižadėjimas niekam nepasakoti apie apsilankymą vidaus reikalų ministerijoje 1953 m. spalio 29 d. ir susitarimą toliau susitikinėti su saugumo pareigūnais. Tik po to, kai J. Steponavičius tapo vyskupu, paaiškėjo, kad sovietų saugumas šį kartą skaudžiai apsigavo, o gal ir samoningai buvo suklaidintas — naujas vyskupas kategoriškai atsisakė toliau susitikinėti.

Po kurio laiko iš Vatikano gautame atsakyme leista į vyskupus pašventinti J. Steponavičių ir P. Maželį. Nors pagrindinė plano dalis sužlugta — kan. J. Stankevičius vyskupo mitros negavo — kličiu pašventinti J. Steponavičių ir P. Maželį nebuvo daroma. Tikėtasi, kad vysk. K. Paltarokas įpėdiniu pavyks padaryti P. Maželį, o vysk. J. Steponavičių tyliai izoliuoti. Turbūt neatsitiktinai J. Steponavičius ir P. Maželio konservavimo iškilms Panevėžyje buvo surengtos 1955 m. rugsėjo 11 d., kai Maskvoje lankėsi tuometinis VFR kancleris, Krikščionių demokratų partijos pirmininkas K. Adenaueris.

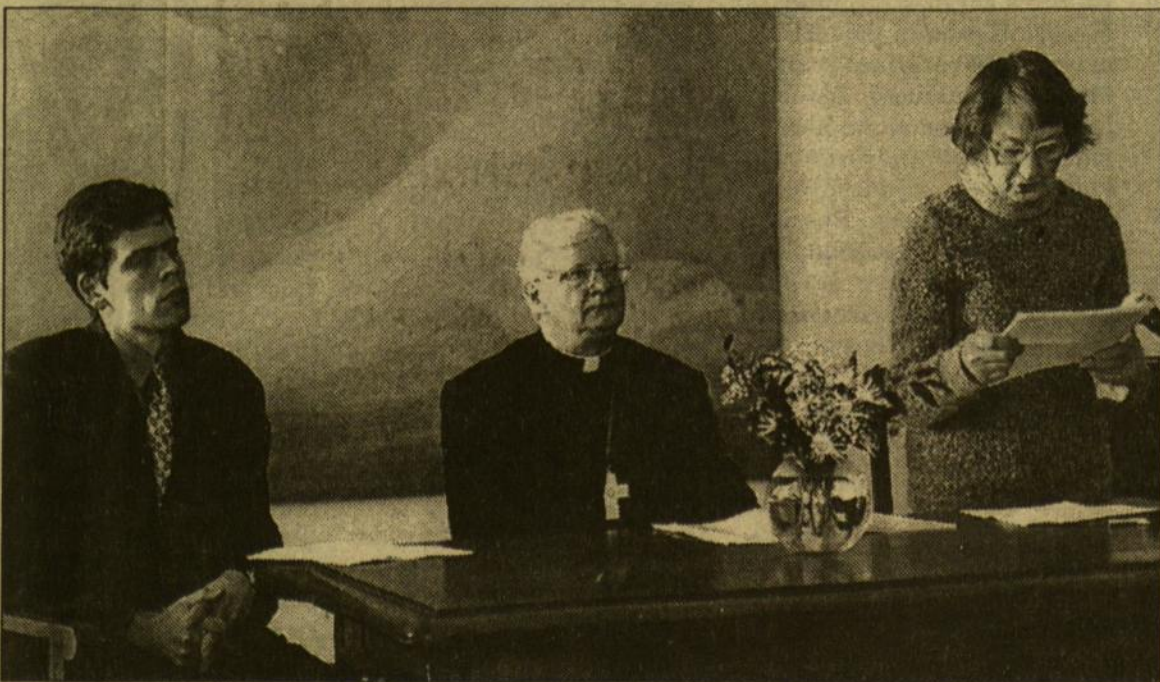
Tačiau, kaip vėliau paaiškėjo, už trumpalaikį propagandinį efektą sovietų režimui teko sumokėti didelę kainą. Jau patys pirmi sovietinio igaliojimo B. Pušinio atsileipimai apie naują vyskupą buvo labai nepalankūs: „jėzuitas, fanatikas, žemos kultūros žmogus ir politiškai nepatikimas, neleidžia kunigams dalyvauti sovietinės propagandos kampanijose, pats jose atsisako dalyvauti, ragina tikinčiuosius rašyti skundus į Maskvą, inspiravo Vilniaus tikinčiųjų prašymą grąžinti Šv. Jokubo ir Pilypo bažnyčią. Religinių reikalų igaliojimo siūlė kuo greičiau atkelti į Vilnių P. Maželį, o J. Steponavičių išstremti į Pagėgius. Tačiau visų sovietų valdžios planus sugriovė 1957 m. gruodžio 17 d. į Vilniaus kuriją neoficialiu keliu atėjęs laiškas iš Romos. Atsakydamas į vysk. T. Matulionio slapta laišką, Šv. Sostas leido jam įpėdinio teiseimis konservuoti vyskupą Vincentą Sladkevičių arba S. Kiškį, o vysk. J. Steponavičių paskyrę Panevėžio vyskupijos ir Vilniaus arkivyskupijos apašta-

liniu administratoriumi. Sovietų valdžia net nesileido į kalbas dėl V. Sladkevičiaus (kaip žinome, tai nesutrukdė vysk. T. Matulionio 1957 m. gruodžio 24 d. vyskupu slapta pašventinti V. Sladkevičių), tačiau su popiežiaus valia dėl Panevėžio ir Vilniaus arkivyskupijos turėjo skaitytis, nes valdžios igaliojimo manė, kad „Maželis nesipriešins popiežiaus valiai, o Stankevičiaus paskyrimui pasipriešintų kunigai. Be to, sprendžiant šį klausimą, teks atsižvelgti ne tik į vidinius mūsų respublikos, bet ir platesnius interesus“. Taigi, sėkmingas nelegalus vysk. T. Matulionio kontaktas su Šv. Sostu suardė sovietų valdžios užmačius, neleido priartėti prie strateginio antibažnytinės politikos tikslo: Lietuvos bažnytinės provincijos valdymą sutelkti vieno sovietinei valdžiai parankaus dvasininko rankose.

1958 m. sausio 3 d. mirus vysk. K. Paltarokui, visa atsakomybė už dvi Rytų Lietuvos dieceijas teko vysk. J. Steponavičiui. Jo santykiai su valdžia ir toliau liko įtempti, nes naujasis vyskupas nesirengė susitikimų su valdžios kišimusi į bažnytinį reikalą. Jis protestavo prieš 1959 m. igaliojimo nurodymu kunigų seminarijos rektorius ir dėstytojų pakeitimus bei kai kurių klierikų pašalinimą iš seminarijos, atsisakė duoti sovietinės valdžios nurodymą kunigams neateiti į bažnyčias, nekviesti nepilnamečių vaikų patarnauti Mišioms, nebendradarinti su tikintisiais už bažnyčios sienų, nerengti rekollekcijų. Viešėdamas Utenoje, vyskupas J. Steponavičius paneigė sovietinėje spaudoje spausdinamų ateistinių straipsnių melą. 1960 m. vasario 12 d., nesuderinęs su igaliojiniu, išsiuntinėjo aplinkraštį dekanams, kuriame nurodė prieš Velykas būtinai surengti rekollekcijas kunigams ir tikintiesiems, paraginti kunigus, kad jie patobulintų pamokslus: aiškintų tikintiesiems ne tik *quid agendum est*, bet ir *quid credendum est*, pamokslus sakytų, o ne skaitytų. Be to, 1960 m. pavasarį vysk. J. Steponavičius atsisakė suteikti kunigystės sakramentą trimis, baigusiems seminariją, klierikams, įtardamas juos buvus KGB agentais. Todėl jau 1960 m. rugpjūčio 26 d. LSSR KGB pirmininkas A. Randakevičius pasiūlė LKP CK sekretoriui B. Šarkovui išstremti vysk. J. Steponavičių į Veisiejus. Tačiau LKP CK biuras, motyvuodamas tuo, kad Veisiejai yra netoli Lenkijos sienos, nutarė geriau perkelti jį į šiaurės rytus. Pagaliau 1961 m. sausio mėn. vyskupas J. Steponavičius buvo jėga išskeldintas į Žagare, o Vilniaus arkivyskupijos kapitula sovietinės vyriausybės igaliojimo spaudžia, kapitulinio vikaru „išrinko“ kan. Č. Krivaitį.

Galima daryti prielaidą, kad vysk. J. Steponavičiaus pavyzdys paskatino kai kuriuos kunigus vykdyti savo pareigą nepaisant sovietinės valdžios apribojimų ir taip prisidėjo prie tikinčiųjų teisių sąjūdžio atsiradimo.

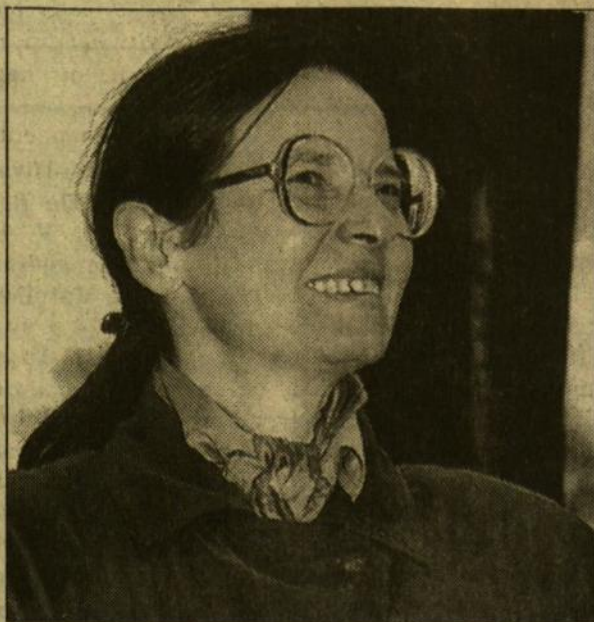
Nukelta į 4 psl.

Vakaro prelegentai (iš kairės): Vilniaus universiteto dekanas A. Streikus, vysk. J. Boruta, SJ, istorikė G. Gustaitė. Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Poezijos dienos ir jų svečiai

Algimantas A. Naujokaitis

Nijolė Miliauskaitė.

Justino Lapinsko nuotrauka.

Dalyvauti gegužės mėnesio Čikagoje įvyksiančiose poezijos dienose JAV LB Kultūros taryba pakvietė du Lietuvos poetus — Nijolę Miliauskaitę ir jos vyrą Vytautą Petrą Bložę. *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams, be abejo, įdomu plačiau sužinoti apie šiuos garsėjančius poetus ir jų kūrybinę veiklą.

Nijolė Miliauskaitė gimė 1950 m. sausio 23 d. Vilkauskio rajone, Keturvalakiuose. 1973 m. Vilniaus universitete baigusi liuanistikos mokslus, dirbo neįžymų, kuklų darbą tuometiniame centriname archyve, knygų rūmuose, savaitraščio *Kalba Vilnius* redakcijoje. 1985 m. išleido eilėraščių rinkinį *Uršulės S. portretas*, 1988 m. — *Namai, kuriuose negyvensime*, 1995 m. — *pagarsėjusią poezijos knygą Uždraustas įeiti kambarys*. Už naują eilėraščių knygą *Sielos labirintas* (1999 m.) N. Miliauskaitė pelnė 2000 metų kultūros ir meno valstybinę premiją. Beje, abu — N. Miliauskaitė ir V. P. Bložė yra Poezijos pavasario, poetinio Druskininkų rudens premijų laureatai.

Neseniai išleistoje *Lietuvių literatūros enciklopedijoje* rašoma, kad N. Miliauskaitės eilėraščiai — tai dažniausiai lakoniški pasakojimai (kartais beveik vien iš daiktavardžių), kuriuose daiktai, žmonijų portretai, peizažo erdvės detalės turėtų vesti į namus — negrįžtamai prarastus, atkuriamus tik sapnuose ir vaikystės prisiminimuose. Juose atgyja beveik pasakiška, tačiau labai konkreti, tapybiška namų erdvė — kambarys, siuvanti moteris, smulkiausias to siuvimo detalės. Bet kokio pagražinančio epitetų vengiančioje N. Miliauskaitės poezijoje iškalbingiausias būna moters drabužis. Skaudi asmeninė patirtis nedeklaruojama, ji atsivėria kalbant su daiktu, au-

požemio karalystėje, duoda struktūros atramą ciklui „Eilėraščiai Persefonės palydai“.

Dabartinėje lietuvių poezijoje Miliauskaitė yra artima D. Jakokui. Moteriškas ir vyriškas artimo poetinio kelio variantas. Meditacijos-refleksijos centras, daiktiška poetika, reikšmės ir nereikšmės artimumas. Atsargumas prieš būties trapumą, nežymėto arba vos vos žymėto žmogiskumo saugojimas. Pakankama žodžio technika — dvasios virpesiui ir skausmingai įsirašantiai realybei:

padėvėtų drabužių
krautuvė, šaltaj
nejaukioj, apytamsej, ubagų
ir beturčių telankomaj
moteris, neseniai
pradėjusiais žilti plaukais
inteligentišku veidu.

„Krautuvė“

Nijolės Miliauskaitės gyvenimo palydovas, jos vyras — poetas ir vertėjas Vytautas P. Bložė gimė 1930 m. vasario 9 d. Radviliškio rajone, Baisogaloje, vaistininko šeimoje. Mokytojo Kėdainių, Šeduvos gimnazijoje. Tėvus išvežus į Sibirą, buvo persekiojamas, teko nutraukti mokslą. Dirbo paprastu darbininku, buhalteriu. 1949 m. jam vis dėlto pavyko Kaune išlaikyti abiturientų egzaminus. Tuometiniame Vilniaus Pedagoginiame institute studijavo rusų filologiją. Bet, negaudamas pastovaus darbo, susijusio su literatūra, filologija, galima sakyti, buvo išstumtas iš Vilniaus, kurį laiką gyvenęs gimtojoje Baisogaloje, rašė eilėraščius „į staltiesį“, nes jo knygos sovietmečiu buvo nenoriai leidžiamos, atidėliojamos.

Literatūros tyrinėtoja Dalia Satkauskytė pažymi, kad ankstyviausieji, sovietmetyje, daugiausia 6-jaime dešimtmetyje, rašyti V. P. Bložės eilėraščiai buvo išspausdinti tik 1994 m. išėjusioje knygoje *Sename dvarely*. Šių eilėraščių centre — tragiška pokario padėtis Lietuvoje. Pro tradicines folkloro parafrazes nesunkiai atsekamos J. Aisčio, B. Brazdionio poezijos intonacijos, nors galima apčiuopti ir brandžiosios V. P. Bložės kūrybos bruožų etinį patosą, istorinę savimonę, epinio ir lyrinio prado dermę.

Literatūros tyrinėtoja D. Satkauskytė *Lietuvių literatūros enciklopedijoje* pažymi, kad vėlesnėje V. P. Bložės poezijoje pastebimas posūkis iš lyrinės tradicijos į avangardą kalbėseną (retorišką). Subjektas prabyla „mes“ vardu, pasireiškia stiprios oratorinės intonacijos. Rinkinyje *Iš tylinčios žemės* (1966 m.) poezijos subjektas ima formuotis kaip kelių lygiagrečiai prabyrančių, vienas kitą perkertančių ir provokuojančių balsų polifonija. (1981 m. išėjęs rinkinys ir vadinasi *Polifonijos*). Pasaulis suvokiamas kaip įvairialypė ir daugiaplanė vienuma. Iš įvairiausių stilistinių kontekstų, sintaksinių modelių, netikėtų žodžio sandūrų kuriama savarankiška būtis — eilėraščio pasaulis.

Pasak D. Satkauskytės vėlesnėje V. P. Bložės poezijoje stiprėja epinis pradai — eilėraščio centras dažnai yra tam tikras pasakojimų branduolys, pereinantis į buitinių, mitinių, istorinių, fantastinių mažųjų pasakojimų skeveldras.

V. P. Bložės kūryboje svar-

JAV LB Kultūros taryba 2001 m. Sėdi iš kairės: Juozas Žygas, pirm. Marija Remienė, Aušrelė Sakalaitė, Violeta Drupaitė-Cole; stovi: Leonas Narbutis, Dalia Anyšienė, Dalia Šlenienė, Ligija Tautkuvienė, Laima Petrauskaitė-Vanderstoep.

Kultūros taryba: darbai ir rūpesčiai

Ką tik pasibaigė LB Kultūros tarybos organizuoti koncertai. Kas į juos atsilankė — nebuvo apvilkti, nes tai buvo tikra kultūrinė atgaiva. Sulaukėme pavasario. Su pavasariu dar pagrausėjo įvairių renginių. Daugelis dejuoja, kad nespeja visko pamatyti, į visus atsilankyti, paremti. Reikia tik džiaugtis, kad tų kultūrinių renginių yra, kad yra, kas juos organizuoja, nes lietuviškas gyvenimas būtų banalus, pilkas. O kai sugrįžta pavasaris, kai gamta pasi-puošia milijonais žiedų, į Čikagos apylinkę apsilanko žodžio stebukladarė — poezija.

Nedaug poeto jau turime išvijoje, bet mes jais džiaugiamės ir vertinam. Poetas randa tokias versmes, kurias ne kiekvienas skaitytojas supranta ar įvertina. Kultūros tarybos ruoštuose poezijos vakaruose jau dalyvavo nemažai išvijos poetų. Ši pavasarį buvo nutartą atskleisti poetus iš Lietuvos: Nijolę Miliauskaitę ir Vytautą Bložę. Abu poetai labai gerai žinomi Lie-

tuvoje. Poetė Nijolė Miliauskaitė yra 2000 metų poezijos laureatė. Bus gera proga mums susipažinti su talentingais ir kūrybingais žmonėmis. Poezijos vakarai vyks Jaunimo centre gegužės 19 d. ir PLC, Lemonte, Lietuvių dailės muziejuje gegužės 20 d. Be to, abu poetai pirmiausia lankysis Detroito LB popietėje gegužės 13 d.

LB Kultūros taryba turi tarnauti kultūrai, ugdyti mūsų tautinę kultūrą, rūpintis mūsų jaunosios kartos ateitimi. Todėl ji yra užsimojusi suorganizuoti pirmą JAV lietuvių jaunųjų atlikėjų festivalį, kuris įvyks birželio 3 d., sekmadienį, PLC, Lemonte. Mūsų jauni talentai yra tautinės būties išlikimo ir tvirtumo laidai. Jei neauginsime savo talentų ir į juos nekreipsime dėmesio, tai lietuvių kultūros formoms ir tradicijoms gresia sunykimo pavojus. Tad turime remti ir skatinti jaunimą jungtis į talentų gretas. Gerai yra, kad mūsų LB telkiniai savo veikloje dėmesį skiria kultūrinio paveldo išsaugoji-

mui, kai, kartu su minėjimais ar kitokiais renginiais, randa vietos meninės programos. Tačiau išvija pasigenda naujų, savų menininkų, jaunų talentų.

Jaunųjų atlikėjų festivalio tikslas yra išryškinti gabiuosius lietuvių jaunimo talentus, skatinti jų veiklą, menininkų pedagoginį darbą, rengiant jaunuosius atlikėjus. Šiuo festivaliu siekiama ugdyti vaikų, moksleivių ir studentų meno bei kūrybos poreikį, puoselėti dainavimo, muzikavimo liaudies instrumentais tradicijas. Festivalio taisyklės buvo ir bus dar skelbiamos spaudoje. Festivalio dalyviai prašomi registruotis, skambinant ar rašant LB Kultūros tarybos narei Ligijai Tautkuvienėi tel. 630-690-4051, adresu P. O. Box 4102, Wheaton, IL 60189.

Be to, šiuo metu yra organizuojami komitetai premijoms skirti. Ruošiant Premijų šventes, kultūrininkai ir švietimo darbuotojai iškelia daugiau projektų bei pageidavimų. Šiemet LB Kultūros taryba, priitarant JAV LB Krašto valdybos pirmininkui Algimantui Gečiui, prašo LF skirstymo komisijos sumos septynioms premijoms: muzikos, dailės, žurnalistikos, radijo, teatro, li-tuanistinės mokyklos mokytojų(jo) ir tautinių šokių mokytojų(jo). Premijų šventės yra svarbios tuo, kad į mūsų renginių programą įeina išvijos kūrėjai, kuriems kartą metuose skiriamas dėmesys. Premijos laureatams yra tam tikras moralinis pasitenkinimas, kad jų išstvermingas darbas ir pasiaukojimas įvertintas. Premijų šventė šį rudens vyks Detroito ir ją globos LB apylinkė, pirmininkaujama Valdo Piesčio.

Netrukus minėsime vysk. Motiejus Valanciaus 200 metų gimimo jubiliejų. LB Kultūros taryba yra sudariusi plataus masto tinklą, įjungiant didesnes ir mažesnes LB apylinkes. Buvo išsiuntinėti meniškai plakatai su prasminga istorine informacija ir nuotraukomis iš vysk. Motiejaus Valanciaus gyvenimo. Jie paruošti Lietuvoje. Be to, kultūrininkė Julija Dantienė yra parašiusi specialų vaidinimą — montazą vyresniųjų klasių mokiniams apie vysk. M. Valanciaus. Minėjimų paskaitininkais užangažuoti: *Draugo* vyr. redaktorė Danutė Bindokienė, literatūrologas Algirdas Titus Antanaitis, prof. Rimvydas Šilbajoris, rašytojas Paulius Jurkus ir rašytojas Kazys Saja iš Lietuvos.

Vienas didžiausių renginių bus ilgai laukto jaunų moksleivių — berniukų „Ažuoliukų“ ansamblio koncertai.

Jie vyks Washington, D.C., New York, Cleveland, Čikagoje. Po to ansamblis vyks į Salt Lake City, kur kviečiamas dalyvauti vaikų ansamblių festivalyje. Iš ten keliaus į Kanadą. Kelionę organizuoja JAV LB Kultūros taryba.

„Ažuoliukų“ ansamblis yra pirmaujantis Lietuvoje, gavęs daug įvertinimų ir premijų tiek savame krašte, tiek užsienyje. Gyvuoja jau 40 metų ir išaugino ne vieną garsų solistą, pvz., Vytautą Juozapaitį, Vladimirą Prudnikovą ir kt. Ansamblį įkūrė Perelšteinas, o dabar jam vadovauja maestro Vytautas Miškinis, kuris pats būdamas 5 metų amžiaus, šiame ansamblyje dainavo. Su Vytautu Miškiniu „Ažuoliukai“ yra aplankę 20 kraštų ir pirmą kartą, LB Kultūros tarybos pakviesti, atvyks į JAV bei Kanadą.

Lapkričio mėn. gale „Žaltvykslės“ teatro vienetas Jaunimo centre parodys mums naują pjesę. Visi tie LB kultūros darbai įmanomi įvykdyti Lietuvių fondo finansine parama, nes kultūra vien iš savo renginių negali išsilaikyti. Visi esame dėkingi Lietuvių fondui už dėmesį ir paramą.

Marija Remienė

„AUKSO PAUKŠTĖS“ LAIMĖTOJAI

Lietuvos liaudies kultūros centras ir Pasaulio lietuvių dainų šventių fondas antrus metus iš eilės nominavo geriausius mėgėjų meninės kūrybos vienetus ir jų vadovus. Kovo 24-25 d. 21 nominantui įteiktos „Aukso paukštės“ statulėlės, įvairiose Vilniaus salėse laureatai rengė koncertus.

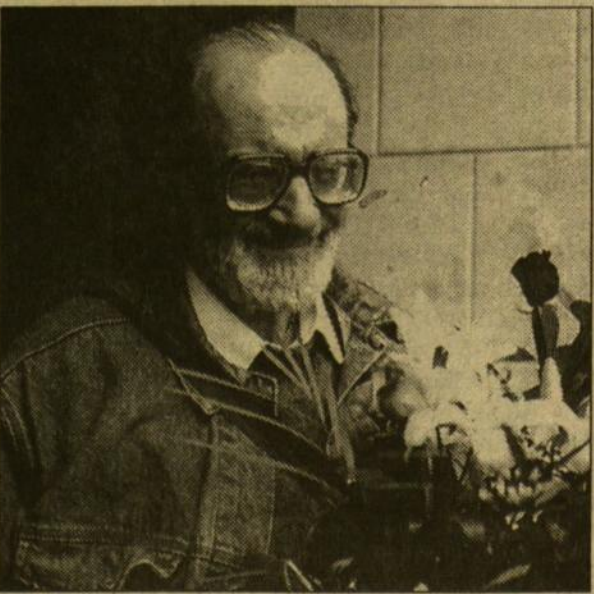
Geriausiais šalies pučiamųjų orkestrais pripažinti Lietuvos vaikų ir jaunimo centro pučiamųjų orkestras „Vilnius“, Plungės kultūros namų ir Rietavo meno mokyklos pučiamųjų orkestrai. „Geriausio vokalinio ansamblio“ nominaciją pelnė vokalinė grupė „Jazz Land“, vadovaujama Arto Noviko.

Lietuvos chorų maestro tapo Klaipėdos miesto chorinės bendrijos „Aukuras“ prezidentas Robertas Varnas. Geriausio debutanto titulas pripažintas Panevėžio savivaldybės kameriniam mišriam chorui „Muzika“.

Nominacija „Tarptautinio spindesio žvaigždė“ paskirta Vilniaus kameriniam mišriam chorui „Brevis“. Chorų nominaciją pelnė ir Kauno kultūros centro mišrus choras „Gintaras“ bei Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazijos vaikų choras.

„Aukso paukštės“ prizai taip pat įteikti Klaipėdos „Varpo“ vidurinės mokyklos tautinių šokių grupei „Svajoklis“, Klaipėdos muzikos centro vyresniųjų šokių grupei „Vėtra“, Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų vaikų tautinių šokių ansamblui „Malūnelis“, Trakų rajono Kalvių-Lieponių folkloro ansamblui, Vilniaus folkloro ansamblui „Ūla“, Rokiškio savivaldybės teatro vaikų folkloro ansamblui „Čirulis“, Raseinių kultūros centro liaudiškos muzikos kapelai „Dubysa“, Alytaus miesto liaudies meno studijai „Dainava“, Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos tautinės muzikos ir šokių ansamblui „Žemaitukas“.

Geriausio mėgėjų teatru pripažintas Pasvalio krašto muziejaus teatras, geriausiu vaikų ir jaunimo teatru — Anykščių rajono Viešintų kultūros namų vaikų folkloro teatras „Žaginis“. (Elta)

Vytautas Bložė.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Detalė iš Wagner operos „Parsifal“: Violeta Urmana, Placido Domingo, John Tomlinson.

Gražiausias mezzosopranas...

Taip apie Europoje į mienes aukštumas iškilusią operos dainininkę Violetą Urmanavičiūtę-Urmaną išsireiškė „La Scala“, Milano (Italijoje) operos dirigentas Ricardo Muti, paskutiniu metu ją išgirdo ir New Yorkas.

Violeta Urmana (tai jos profesinė pavardė) savo debiutą New Yorke pradėjo sekmadienį, kovo 4 d. garsiojoje Carnegie Hall. Ten, atvykęs iš Austrijos, Vienos filharmonijos orkestras atliko Gustav Mahler (1860-1911) Trečiąją simfoniją. Visos Mahler simfonijos (iš viso — 9) pasižymi savo ilgumu. 3-čios simfonijos, susidedančios iš 6 dalių, atlikimas pareikalavo 98 minučių. (Buvo grojama be pertraukos). Ją atliekant, šalia orkestro, dalyvavo ir du dideli choralai: „Women of New York choral Artist“ ir „American Boychoir“. Mezzosoprano partijos atlikimas buvo patikėtas Violetai Urmanai. Tam dideliu ansambliu dirigavo Pierre Boulez.

Didžiausio publikos susižavėjimo Violeta susilaukė Metropolitan operos teatre. Tame teatre, penkiuose Wagner ope-

ros „Parsifal“ pastatymuose (kovo 28, balandžio 2,7,10 ir 13 d.d.), pagrindinius vaidmenis atliko: Placido Domingo — Parsifal, o Violeta Urmana — Kundry. Visus penkis pastatymus dirigavo Metropolitan operos muzikos direktorius ir dirigentas James Levin.

Vienas tų penkių pastatymų, balandžio 7 d., Texaco degalų bendrovės dėka, per radiją buvo girdimas ne tik Amerikos žemyne, bet ir Australijoje, Japonijoje, Europoje, tuo pačiu ir Lietuvoje.

Visus penkis „Parsifal“ pastatymus Metropolitan operos teatre lydėjo didelė sėkmė. Kiekvieno pastatymo metu Violetai šūsnis plovimų ir „brava“ šauksmų padovanojo 3,800 žiūrovų (tiek tame teatre yra sėdimų vietų), o spaudoje pasirodė gražūs įvertinimai. *New York times* rašė: (Nenorint pakeisti minčių, ištrauką pateikiu angliškai) „...Lithuanian mezzosoprano Violeta Urmana as Kundry heralds the arrival of an exciting artist. Mrs. Urmana's voice has radiant, slightly cool tone. Yet she sings with aching expressivity

and vividly captures the torment of the character...”

Ypač plačiai Violetos muzikinė veikla buvo aprašyta Carnegie Hall ir Metropolitan operos teatrų programų knygelėse, visur pažymint, kad ji iš Lietuvos, o „Parsifal“, transliuojant per radiją, pertraukų metu komentatorius net kelis kartus pabrėžė, jog ji yra iš Vilniaus-Lietuvos.

Paskutinis Violetos pasirodymas New Yorke laukia sekmadienį, gegužės 5 d. Tą sekmadienį, Carnegie Hall Metropolitan operos orkestras ir choras, kartu su penkiais solistais, minint dvyliktonės muzikos pradininko, Austrijoje gimusio kompozitoriaus Arnold Schoenberg (1874-1951) penkiasdešimtą mirties sukaktį, atliks didelį jo veikalą „Gurrelieder“. Tame veikalmezzosoprano partiją dainuos Violeta Urmana. Diriguos — James Levine.

Po to V. Urmana vėl grįžta į Europą, kur jos laukia „La Scala“ (Italijoje), „Covent Garden“ (Anglijoje), „Deutsche Opera“ (Vokietijoje) ir kiti operų teatrai.

P. Palys

Žemės ir dangaus poetas

Sutinkant Balio Augino šeštąjį poezijos rinkinį

Balys Auginas.

Šiandien švenčiame. Šiandien sutinkame Clevelande gyvenančio išeivijos poeto Balio Augino šeštąjį rinkinį, išleistą Kauno miesto „Varpo“ leidyklos 2000 m. Patraukli, gražiai paruošta knyga (jos

dailininkas Gediminas Pempė; rinkėja ir maketuotoja — Ona Šilėnienė): *bordeau* spalvos aplankale auksinėmis raidėmis pavadinimas ir paties poeto raštu — jo pavardė ir vardas. Ir tai reikšminga. Čia ly-

rika. Čilės poetas Pablo Nerudo teigia, jog poezija kyla iš žmogaus sielos gelmių. Žodžiais ir jų melodijomis ataidinčiomis iš savo sielos gelmių, poetas Balys Auginas atskleidžia savo intymią pasaulio viziją.

O tos vizijos erdvė žemė ir joje išpausti žmogaus pėdsakai, ir dangus, ir jame žmogaus sielos skrydžiai. Jau rinkinio pavadinimas *Namų pašvaistė* kviečia skaitytoją į žemiškas ir į dangiškas jo vizijos erdves.

Šio poezijos rinkinio įvadiniai/egzerginiai žodžiai pabrėžia poeto viešumą ir šventą misiją: „My imagination is a monastery and I am its monk“. Mano vaizduotė vienuolynas ir aš jo vienuolis. Šių gražių poeto poetui žodžių ženklų — juos rašė Keats kreipdamasis į Shelley — atsi-
veria Balio Augino lyrikos rinkinio puslapiai.

Namų pašvaistė padalinta į dešimtį skyrelių, kurių pavadinimai, paimti iš pagrindinių jo eilėraščių, nurodo jų tema-

tines kryptis. Bet visuose poetas atsistoja laiko plotmėje, atsigrežia įs į praeitį ir žvelgia į ateitį. Praeitis nutiesia šešėlį ant dabarties, dabartis apšviečia ateitį. Kartais jo žvilgsnis asmeniškias. Poetas mąsto apie atsiminimų reikšmę žmogaus gyvenimui. Praeities ir ateities laiko poliai, pabrėžiami šviesos ir tamsos simboliais, atsiskleidžia pražystančios ir vystančios gamtos fone:

O skamba mums likimo šauksmas:

*Ar esat matę laiko
Nuvytusią saulęgražą?
Jos sėklas lesa paukščiai dabarties —*

Tai praeitis ir kūdikio ir vaiko,

*Jo pėdas seka saulės graža,
Kol santemy tamsos ranka palies —*

(„Praeitis“, p. 10)

Dažnai poeto žvilgsnis istoriškas. Jo asmeniškia dalia sutampa su tautos istorine dalia ir iš šio sutapimo iškyla visa eilė lyriškų ir dramatiškų eilių. Išblokštas iš gimtųjų namų, poetas pergyvena skaudų savo likimą:

*Keliaudamas
Skubu praeit
Žarijų lieptą
Ir nesuklupt
Ant svetimųjų
Smėlio dykumų!*

(„Žarijų lieptas“, p. 27)

Klausiamu pavadinimu eilėrašties „Už ką“ mini baisiojo birželio trėminius. Eilėraštį „Epitafija broliams“ skiria žuvusiems tundraje: „Viešpatie, pabudink juos/Gyvent ateinančiojo genčių dainoj!“ (p. 31) Poetas grįžta ir į didingą istorinę praeitį ir, kaip skatina mūsų himno žodžiai, iš jos semiasi stiprybės. Iš praeities ateina narsus Vytauto laikų karys įkvėpti iš-tvermės kovoje už laisvę:

*Kalbėjau aš į juos
Tylia lietuviška maldos giesme*

Ir dieviškai gražiais mūsų praeities

*Didvyrių žemės žodžiais —
Kaip jau gžuolai daigai
Iš žemės čiulpia sau*

*stiprybės syvus —
Taip jie — manosios žemės broliai —
Jėgų sau semdavo iš*

praeities šaltinio — (p. 55)

Poeto likimą, surištą ne tik fiziniai, bet ir simboliškai su žeme, atspindi gamtos reiškiniai. Suasmeninti, jie išreiškia poeto liudėsį. Eilėrašcio „Iškeliamo“ (p. 19) lietus ir pušys verkią:

*Ir nesulaukoma rauda —
raudą —*

*Rauda geltonas lietus,
Ir byra ašaros —
Prabilusios pušies spygliais —*

Dažnai gamtiniai reiškiniai susiriša su mitiniais stichikos elementais — su žeme, oru, ugnimi ir vandeniu:

*Debesys — lyg juodos užuolaidos —
Dangsto dienos langus.
Vėjo sparnuoti žirgai
Padebesiais skrenda į*

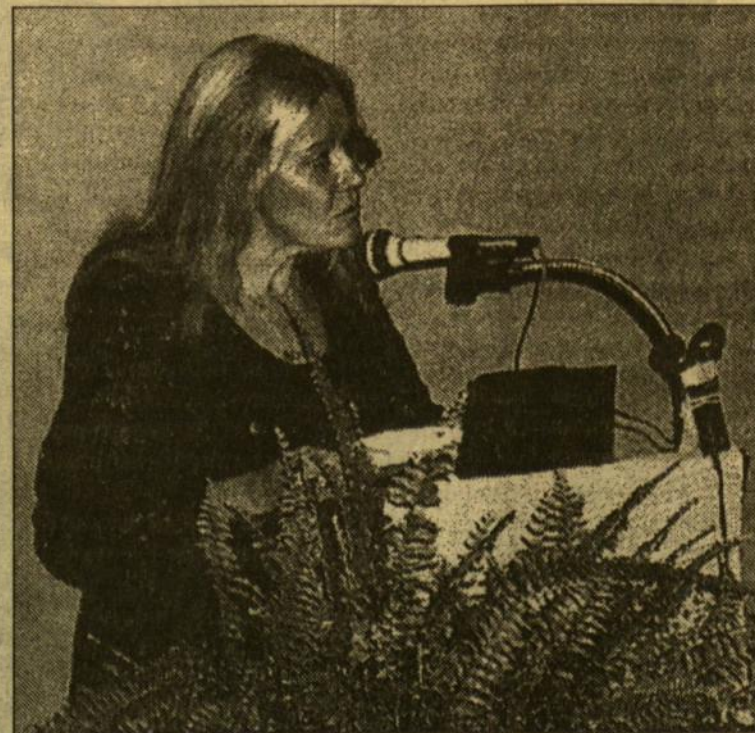
*medžių viršūnes.
Perkūnas skiltuvu skelia,
O jo pyptė rūksta debesų dūmais —*

*Žaibo gyvatė uždegą seną ažuolą,
Ir laužo ugnyje dega žemė —
Miško barzdukai linksmai šoka*

*Susikabinę rankomis ratelį,
O miškas žaibiškai kartoja
Ugnies giesmę —*

(„Audros daina“, p. 177)

Šviesa metaforiškai tampa ugnimi: „Nakties medis sudega“ (p. 178). Šviesa metaforiškai tampa ugnimi: „Nakties medis sudega“ (p. 178).

Dr. Jolita Kavaliūnaitė.

ga aušros židiny“ (p. 200). Ugnies simboliai surišami su gyvenimo eiga: žarijos su praeitimi, kibirkštys su gyvybe: „Ak, dainuokite, / Gyvybės kibirkštys, / Nesibaigiančia daina —“. („Simboliai“, p. 190).

Pasigirsta šauksmas iš tėvynės. Girdi jis grįžusio tėvišken gandro kalenimą. Ir šis ataidintis paukščio šauksmas susijungia su šviesia melodija, kylanti iš praeities:

... pavasariais girdžiu

*Tėviškes gandrų kalenimą —
Ir tas nostalgiskas*

*Jų šauksmas
Man aidi tartum kūdikystės
Saulėteko lopšinė —*

(„Šauksmas“, p. 12)

Gandrai sugrįžta į savo gimtąjį lizdą; ažuolai jos nepalieka. Jie auga ir suauga su tėvyne:

*O naktį kalbat su žvaigždėmis;
Vis ošdami kartojat priesaiką*

Ištikimybės mūsų žemei —

*Apglėbė žemę sentėvių,
Kurion įaugę šaknys —
Žmogus — klajoklis smėlis*

Be tėviškes — tikrai benamės dūmas —

(„Tėviškes ažuolams“, p. 21)

O žmogus bešaknis, bent fiziniame plotmėje. Tad ir jo egzistencijos šioje žemėje simbolis — kelionė žeme ar jūra. Tačiau žemėje išpausti jo pėdsakai vėjo išblaškomi, o jūroje įarta kelionės vaga išnyksta:

*Ir kai einu
Pajūriu jau pažyztamui*

*Krantu —
Matau, kaip plakasi*

*pakrantėje
Sudužęs idealų izas —*

(„Laiko puta“, p. 23)

Jūra duoda simbolių ir galutinę žmogaus kelionę:

*Suskerdus, kiauira
Mano gyvenimo arka —
Ji pamažu į potvynio*

*Mirties gelmes
Jau grimsta — Ar*

*besulauksiu aš
Naujų dienovidžių kaitros.*

(„Kelionėje“, p. 167)

Eilėrašcio „Tilto“ (p. 125) laiko tėkmė išreiškiama sausros ir vandens metaforų priešpriešiniu santykiu:

*Anapus smėlėto laiko lygumų
Yra išdžiūvus upė praeities —
Seniai seniai jos vandenys*

*Įsisunkę į debesis,
Palikdami dūlantį dulkėmis dugną —*

O gyvenimo uosto simbolika iššaukia motinos vaizdą: „O, Motina, suprantu, / Koksai ramus vaikystės uostas Tu Mažai širdies valtelei mano!

—“ („Vaikystės uostas“, p. 74). Motinos vaizdas gražus, surištas su mitine globojanti motina: „Prieš tą obeliską / Meilės bagalinės / Klaupia kartų kartos, / Lenkias minių minios — („Amžinajai motinai“, p. 75), su amžinąja motina, gyvybės davėja: „Motina — pavasario gyvybės / Ir žydėjimo šventės dalis —“ („Ode motinai“, p. 73), ir su istorine motina, kuri, praradusi sūnų kovoje už tėvynę, skundžiasi: „Likau tik lapas vėtroje — / Be gležno pumpuro, bežiedė —“ („Savanorio motina“, p. 78).

Motinos prieglobstyje iškyla ir vaikystės dienų pasakiškas pasaulis, kurio žodis pajėgus, magiškas: Iš /paveikslų/ rėmų išlipa /Akmeninėm kojom Milžinas/ /Ir septynmyliais žingsniais/ Kopia į pasakų karalystę— („Kalkas kopia pasakon“, p. 105).

Nuo praeities poeto mintys skrenda ir į priešingą laiko polį — į ateitį. Ir neišvengiamai susitinka su galutiniu gyvenimo momentu, su mirtimi. Eilėraštyje „Vienatvės obuoliai“ (p. 15) tai amžinojo nakties amžinos miegas. Gyvybės netekimas išreiškiamas paradoksiškais įvaizdžiais. Jie sudaro šiurpios nykumos vaizdą: naktis dainuoja, bet ji dainuoja tą, ko negirdime — „nutilusią lopšinę; šviečia saulė, bet ta saulė nešildo ir iš tikrųjų jos nėra, tai „vaškinė šiaurės saulė“; o gamta rauda, bet ta rauda kyla iš pranyko, iš „nukirsto karsto medžio“. Tačiau tame nebūties nykume atsiranda ir paguoda. Laukinė obelis numeta „saują išnokinčių obuolių“. Šis momentas labai dramatiškas. Tarp mirties simbolių atsiranda gyvybė, kad ir kukli, kad ir nepajėgi.

Gamtos guolyje mirtis liūdina: „Samanotam guolyje / Trūnys nuvytusi svajonė, / O amžinybė sups medžius —“ („Sietynai žydi“, p. 189), bet ji žada amžiną gyvybę, eilėrašcio „Vėlinės“ (p. 193) žodžiais: „kapai netektis, kapai ir vil-tis“.

Tačiau kūrybos dvasia išlaisvina poetą iš žemiškos laikinybės ribų. Kūrybiniu skrydžiu padangėmis poetas susijungia su visatos amžinybe:

*Zodiako tinklais mėlynais
Supančiotas žemiškajam*

*klonyje
Giedu žvaigždėta simfonija
Amžių sudegusių stygomis —*

(„Zodiako lopšinė“, p. 36)

Šis skrydis išpranašauja ir poeto galutinį skrydį į amžinybę.

Poetas atidus ne tik žodžio reikšmei, bet ir žodžio garsui, ir jo ritmui. Eilėrašcio pavadinimo „Už ką“ (p. 28) žodžių aliteracinė sudėtis primena traukinio judėjimą, jo neišvengiamą ir negailestingą kelionę

į pražūtį per baisiojo birželio ištremimus:

*Ir dejuodami dunda vagonai,
Rauda requiem rato vargonai:*

*— Nekalti, nekalti, nekalti,
Surinkti, užkalti nevilty —*

Akustinis momentas taip pat ryškus Vasario šešiolik-tajai skirtame eilėraštyje „Paradas“ (p. 35). Čia žodžių melodija atkuria vieną po kito praeinančio orkestro instrumentų garsus:

Turgaus aikštėje dūdų orkestras

Zvimbis širšėmis lėkštės metalo,

Senas būgnas vis kosti dusliai —

Skardžiai rėkia trimto burna —

Muzikalus ir „Amžinosios gyvybės“ (p. 9) eilėrašties, taip pat skiriamas Vasario šešiolik-tajai. Čia poetas kreipiasi į protėvius, gulinius kapuose. Liūliuojantis ritmas supa jų amžiną miegą:

*Sūnau,
Nera nieko švelnesnio*

*pasauli,
Kaip kedenami tėviškes vėjo,
Purūs protėvių žemės patalai*

Balio Augino poezijos pasaulio plotuose, Vacio Kavaliūno žodžiais, skirtais paminėti poeto 70 metų sukakties progą, „sustoji, mąstai ir gėriesi... o šis jo pasaulis nuostabus savo spalvomis ir poeto sielos aidais, harmoningai susiliejusiais su jo žemės kelio melodijomis“.

Spalvas ir tų spalvų žaidimą Balio Augino poezijos žodžiuose pastebi ir S. Laugalis, rašydamas apie jo ankstyvesnį *Giesmės žydėjimo metų* poezijos rinkinį: „...šviesiom atšvaitom žarstosi žodžiai gamtos ir aplinkos vaizdų saulėtai ribulivimais“.

Graikų mąstytojas Plutar-kas teigia, jog tapyba — nut-lusi poezija, o poezija — tapyba, kuri prabyla. Ir Balio Augino poezija prabyla — jos spalvos, garsai ir kontūrai — atsiskleidžia poetiškų žodžių. Poeto žvilgsniu apima žemė ir dangų laiko dimensijos plotmėje. Jo pasaulis kartais ap-siniaukęs — liūdnas, kartais saulėtas — linksmas, bet visuomet jis gražus, visuomet jis apšviestas lyriška poeto dvasia.

Balys Auginas, *Namų pašvaistė*. Lyrika. Kaunas „VARPAS“ 2000. 240 p. ISBN 9986-10-098-4.

Jolita Kavaliūnaitė

LIETUVIŲ PIANISTŲ KONCERTAS VAŠINGTONE

Balandžio 17 d. Vašingtonė Lietuvos ambasada, bendradarbiaudama su seniausia Vašingtono meno galerija „The Corcoran Gallery of Arts“, surengė lietuvių pianistų koncertą. Keturi jauni, tačiau JAV jau spėję išgarsėti, Lietuvos pianistai: Gabrielius Alekna, Andrius Žilabys, Sonata Deveikytė-Zubovienė ir Rokas Zubovas atliko klasikinės muzikos kūrinius. Koncerto programoje — Johann Sebastian Bach, Frederic Chopin, Johannes Brahms, Franz Schubert bei Gintaro Sodeikos kūriniai. Pianistų koncerto klausėsi sausakimša salė, maždaug 200 klasikinės muzikos gerbėjų. Po koncerto atlikėjai bei klausytojai pakvieti į priėmimą su lietuviškais skanėstais.

Rolandas Kačinskas

Atminimo gėlės Dalilai Mackialienei

Nežinome tikslų jos viso gyvenimo vingių; o, jai Floridoje 2001 m. vasario 13 d. mirus, nežinome ir kur jos palikimą poilsio vieta papuošti gėlėmis. Tad čia tik dvasinės mūsų gėlės, didi padėka už jos, menininkės-teatralės atliktus Kalifornijoje kūrybinius darbus.

Žinome, kad Dalila Majauskaitė-Mackialienė — suvalkietė, Vilniuje vaidybiškai dalyvavusi Liaudies ansamblyje, anksti ištekėjusi, turėjo sūnų, bet jau viena atsiradusi iš-eivijoj, Australijoje, iš ten su antruoju vyru Baliju Mackiala atvykusi į Kanadą, vėliau į Cleveland, Ohio, o paskui — į Los Angeles, Calif. Daug vėliau, iš čia jiems išvykus į Floridą, vyras Balys mirė žymiai anksčiau, o dabar, sunkios ligos išvarginta, niekam nesiskundusi, tyliai pasitraukė į amžinybę.

Štai jos menininkės darbai vien tik Kalifornijoje.

Į čia ji su Baliju atvyko 1962 m. Pradžioje Los Angeles Dramos sambūry vaidino prie režisieriaus Juozo Kaributo, kuriam iš šios veiklos pasitraukus, sambūrio pirmininkas Vincas Dovydaitis ją pakvietė režisierės pareigoms. Ištvermingoji Dalila tarp 1962-1981 m. Kalifornijoje reikšėsi plačiai ir kūrybingai, ypač gražiai bendradam su pirm. Gražiu Dovydaičiu, su režisavo 19-ka veikalų. Tuo metu išsivystė ir V. E. Dovydaičio aktoriniai talentai, išaugo ir naujų — jaunų scenos darbuotojų.

Pastatyti šių autorių veikalai:

Antano Rūko (1963) komedijos — „Bubulis ir Dundulis“, „Lojinės“;

Vytauto Alanto „Kyla vėtra naktose“, „Saulėgrąžų sala“; Jurgio Gliuados komedijos — „Kaukių balys“, „Kompiuterinė santuoka“, dramos — „Naktis“, „Čiurlionis“, kuri papildžius-pakartotas;

Algirdo Landsbergio „Penki stulpai turgaus aikštėje“, „Paskutinis piknikas“.

Birutės Pūkelevičiūtės „Palikimas“, vėliau parodytas ir Australijos lietuviams;

Antano Škėmos „Živilė“; Anatolijaus Kairio „Rūtos be darželių“, „Viščiukų ūkis“, „Sviesa, kuri užsidegė“, „Kuku“, „Sidabrinė diena“.

Skaitytiniu būdu — Bernardo Brazdžionio „Vaidila Valiūnas“, Alės Rūtos — „Ant liūnų krašto“.

Humoristui poetui Antanui Gustaičiui atvykus į Los An-

geles, pristatant jo knygą *Saulės šermenys*, Dalila irgi dalyvavo įdomioje programoje. O, lankantis Algirdui Landsbergiui, su autoriumi atliko jo dramų ištraukų skaitymą.

Ivairioms organizacijoms ji talkino meno programose, literatūros vakaruose — kaip gera skaitovė.

Sukūrė muzikinę grupę „Islaisvintos moterys“, jai vadovavo — pati dainuodama ir vaidindama; taip pat jos kūryba — šiuipyns „Dvylikos naktų pažamoj“. Ir Dalilos parašytų vienaveiksmių komedijų, farsų, kaip „Pasaulis be vyrų“, „Vieno pono gimtadienis“, „Bailys“ — juokino Los Angeles žiūrovus.

Su L. A. Dramos sambūriu D. Mackialienė dalyvavo penkiuose Teatro festivaliuose Čikagoje. Gavo premijų bei žymenų ir pati režisierė, ir jos aktoriai. Už tai jai 1981 m. LB Kultūros taryba paskyrė Teatro premiją.

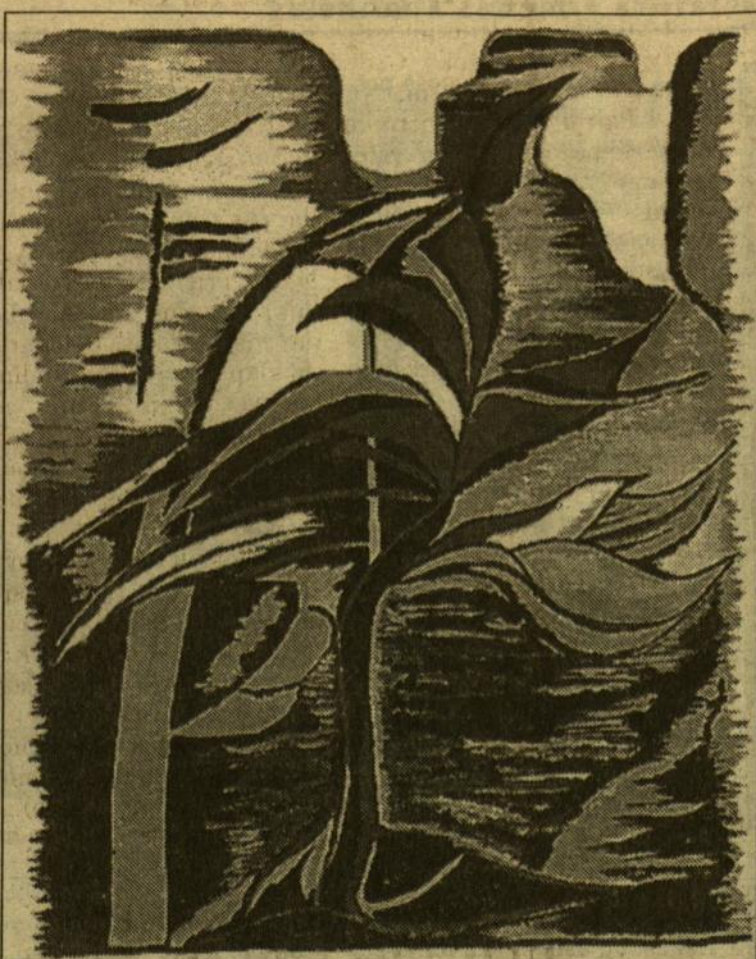
Ji padėjo Dramos sambūrio pirmininkui Vincui Dovydaičiui suorganizuoti bent kelis dramų veikalų konkursus (finansuodavo beveik tik pats pirmininkas). Jų pastangomis, konkursai gerai pavyko, buvo praplėstas dramų veikalų scenai repertuaras. Vėliau viename tų konkursų laimėjo premiją ir pati D. Mackialienė — su veikalu „Nepažįstas tėvas“, pastatytu (Danutės Barauskaitės-Mazeikiienės) ir Los Angeles scenoje. Dalilos literatūriniai gabumai irgi čia atsivėrė — jai redaguojant, greta Bernardo Brazdžionio, vieną žurnalo *Lietuvių dienos* skyrių; ir su romanu *Beržas už langą* — jį tapo Lietuvių rašytojų draugijos nare.

Be to, ji buvo veikli Dailių menų klubo narė, Lietuvos Dukterų labdaros draugijoje ir Tautinės sąjungos narė.

Su Los Angeles Dramos sambūriu daug gastroliavo. Darbuose visur talkino jos vyras Balys Mackiala. Scenovaizdžių piešėjas Algis Žaliūnas irgi buvo geras talkininkas. Su sambūrio ilgamečiu pirmininku Vincu Dovydaičiu ji išvystė istoriškai vertingą lietuviško teatro veiklą.

Aštroko charakterio, tačiau tiesi ir teisinga, darbšti, veržli, vaišinga, tolerantiška kolegė ir ištikima draugė. Jos čia daugybė atliktų meninių ir kitokių darbų paliko gilius pėdsakus Kalifornijos ir kitų išeivijos lietuvių salų gyvenime.

Ema Dovydaitytė

Dalios Jurgelevičienės kūriny.

Meditacija pavasario tema

Kūryba visada siejasi su slaptimu — nesuvokiama dalykai įvyksta staiga, gal netikėtai, kai dailininkės pakviečiamos „medituoti“ pavasario, atgimimo, gėlės pumpuro ar žiedo prasiskleidimo, o gal — visą erdvę užpildančių — žiedų tema, pasitinkant Motinos dieną. Štai koks gražus dailininkės būrelis ruošiasi dalyvauti parodoje: Vanda Alekšienė, Marija Ambrozaitienė, Eglė Brėdikienė, Dalia Jurgelevičienė, Danguolė Jurgutienė, Daiva Karužaitė, Gražina Markus-Kramer, Ina Čigaitė-Nicewander, Dalia Petreikytė-Silūnienė, Ada Sutkuvienė, Rasa Sutkutė, Magdalena Stankūnienė, Izabelė Stoncienė, Irena Šaparnienė, Nijolė Venskūnienė.

Pasizvalgykim, juk draugėn susibūrė skirtingos kūrybinės patirties dailininkės: tai ir gerai žinomos, nuėjusios gražią kūrybinio kelio atkarpą, dalyvavusios gausybėje parodų, žinomos Lietuvoje, suradusios savo braižą, bet vis atsinaujinančios, ir tos, kurios į jas lygiuojasi, ir jau ne vienoje parodoje dalyvaudamos, atkreipė žinovų dėmesį, vis dar ieškančios, keičiančios kūrybinę orientaciją ar pasipriešindamos nūdienos chaosui, vertybių menkinimui, kuria rafinuotai švarų, ramų, estetišką meną, ir tos, kurios į meno pasaulį žengia vis dar nedrąsiai, pirmąsias darbas įnešdamos savo indelį į kūrybos aktą.

Gyvenime įvyksta nepaprasti dalykai, maži stebuklai, kuriuos suvokti nėra paprasta. Turbūt nesurasime atsakymo į klausimus: kas pasėja mūmose tą grožio pojūtį jausmą, kas pajudina tą derlių augiančią kūrybinę mintį, kodėl atsiveria vartai į meno pasaulį, ir žmogus, vedamas svajonės, žengia pro juos — visa savo nesuprantama siela atsiduodamas kūrybinei aistrui, pajutęs vidinę laisvę, pradeda piešti, tapyti, austi, drožti, kalti, rašyti — gali atlikti daug puikių dalykų, nors tam iš tikrųjų niekad rimtai nesi-ruošė. Bet atėjo laikas, ir gilumoje gyvavęs kūrybos ilgesys išsiveržia, ir užkelia tave ant scenos, kad atiduotum, pasidalintum tais turtais, kuriais taip netikėtai prisipildėi.

Tai labai tinka Daliai Jurgelevičienei, kuri pirmą kartą pristato savo kūrybą: gėles, puokštės, netikėtus, subtilius, lyriškos kompozicijos, kurias taip labai mėgsta, įsijungs į parodos temą.

Dalios Jurgelevičienės kūriny.

Sios parodos kredo — atsiverti žiedu vardan grožio. Fantazija ir džiaugsmas, šmaikščiai ironiškas žaidimas suteiks gyvybingą atsvarą proziškai kasdienybei. Kompozicijose laisvos gamtos formų parafrazės, žėrinčios geltonais ir raudonais, violetiniais atspalviais; purpuru ir auksu, visos medžiaginės raiškos sodrumu. Margi, smagumo per- teke, kūrinių primena pavasari, skleidžia gyvybingą šurmį, traukianti prie paveikslų. Ir atrasime čia visas meno vertybes: tradicines ir avangardines, dvasines ir materialio pasaulio, rimtas ir pragmogines, koketiškas ir provokuojančias; tai tie dalykai, kurie patenkins įvairiausių žiūrovo poreikį. Savo pasaulėjautos ir skaidrios nuotaikos išsakymui dailininkės naudo- jamos gėlės įvairiais skamba metaforiškai, kaip atminties ženklas savajai minčiai, idėjai, grožiui išreikšti.

„Gyventi — tai ilgėtis amžinybės, sodinti medį — kelių nuotiesi į kitą pasaulį, kuris tūno mūmose — išgerti meilę iki dugno, kad sustotų akimirka — po širdim nešioti vaisių, kad pratęstum ilgesį — ant aukštos aukštos sidabro lelijos užkopti į žvaigždę ir ten begalybėje įminti savo pėdas kaip ženklą, kad mes esame su ju-“

BAŽNYČIOS TEISIŲ GYNĖJAI

Atkelta iš 1 psl.

Nors istorinėje literatūroje nurodoma, kad aktyviausi šio sąjūdžio dalyviai buvo Vilkauskio vyskupijos kunigai, tačiau 7-ojo dešimtmečio viduryje valdžios įgalio-tiniui religijos reikalams daugiausia rūpestių kelė būtent Vilniaus ir Panevėžio vyskupijų kunigai: J. Buliauskas, K. Garuckas, A. Keina ir kt. Pats vysk. J. Steponavičius ištrė-mimo faktas taip pat tapo tikinčiųjų teisių sąjūdžio skatintoju. Skirtingai negu pokario metais represuotų vyskupų atveju, sovietų propaganda neturėjo jokio pagrindo pateisinti represijas prieš J. Steponavičių netgi tariamą politi-niu jo nelojalumu sovietinei sistemai. Buvo visiškai aišku, kad jis nukentėjo tik dėl to, kad gynė Bažnyčios teise savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą.

Pasinaudodamas tuo, kad sovietų režimas nuo 7-ojo dešimtmečio vidurio vėl demonstravo norą pagerinti santykius, Vatikanas ne kartą ragino leisti ištremtiems Lietuvos vyskupams eiti popiežiaus jiems patikėtas pareigas. Tačiau sovietų valdžia, motyvuodama tuo, kad šie vyskupai ir toliau lieka priešiški nusiteikę (paminėtas vysk. J. Steponavičius 1965 m. rugsėjo mėn. rašytas laiškas Panevėžio dekanui kan. V. Kupstui, kuriame jis esą raginęs savo vyskupijos dvasininkus būti ištvermingiems kovoję su bedievyyste), atmetė tokią galimybę.

Vysk. J. Steponavičius kartu su kitu vyskupu — basimuoju kardinolu tremtiniu V. Sladkevičiumi 8-ame dešimtmetyje tapo savotiškais tikinčiųjų teisių sąjūdžio dvasiniais vadovais. Su jais buvo tariamasi dėl sumanymo leisti Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką, dėl jos pobūdžio, pogrindinės kunigų seminarijos ir kitais aktualiais kovos už Bažnyčios teises klausimais. Būtent vysk. J. Steponavičius dažniausiai slapta suteikdavo kunigystės šventimui baigusiems pogrindinę seminariją. Vyskupas ir pats tiesiogiai ko-

mis drauge. Tai tos akimirkos, kurios kartais atsiranda, kad įsiteisintų pavasarinėje parodoje.

Parodą rengia Čiurlionio galerija. Parodos kuratorė — Daiva Karužaitė. Proginė parodos tema ipareigoja paskleisti grožį ir prie dailininkų būrelio gražiai jungiasi meninės dalies atlikėjai — plastiniu šoku, muzika, eilėmis šlovinantys Motulės gerumą, pavasarį, gamtos atgimimą, gyvenimo džiaugsmą. Linksmai ir šventiškai nusiteikę, susitiksim su dailininkėmis. Parodos atidarymas š.m. gegužės 4 d. 7 val. vak. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, 5620 S. Claremont Ave., Čikagoje.

Laima Krivickienė

vojo už savo ir Bažnyčios teises. 1975 m. rugsėjo 15 d. jis parašė pirmą pareiškimą sovietų valdžios atstovams (ši kartą LTSR Ministrų Tarybos pirmininkui J. Maniūšiui), kuriame, išdėstęs tikrąsias savo tremties priežastis, reikalavo leisti grįžti į Vilnių ir eiti savo ganytojiškas pareigas.

Vysk. J. Steponavičius neapsiribojo vien jo grąžinimo į vyskupo pareigas reikalais. Jis pasirašydavo ir svarbesnius bendrus kunigų pareiškimus sovietų valdžios institucijoms dėl Bažnyčios suvaržymų ar represijų prieš opozicinio sąjūdžio dalyvius. 1979 m. pradžioje jis kartu su vysk. V. Sladkevičiumi prisijungė prie dar 520 Lietuvos kunigų, protestavusių prieš Bažnyčią diskriminuojančius „Religinių susivienijimų nuostatus“, sovietų valdžios priimtus 1976 m. liepos 28 d. 1983 m. vysk. J. Sladkevičius pasirašė protesto pareiškimą dėl kunigų A. Svarinsko ir S. Tamkevičiaus suėmimo. Iš-

kviestas kaip liudininkas duoti parodymus kun. S. Tamkevičiaus (dabar vyskupas) byloje, atsisakė tai daryti, pareikšdamas, kad didžiuliais tokiu kunigu, tardymo protokolo nepasirašė.

Siekdama neutralizuoti stiprėjantį tikinčiųjų teisių sąjūdį, kuris tarp kitų tikėjimo laisvės suvaržymų dažnai nurodydavo ir vyskupų tremties faktą, 8-ojo dešimtmečio pabaigoje sovietų valdžia pradėjo svarstyti, kaip spręsti šį klausimą, mažiausiai pakenkiant savo autoritetui ir interesams. Per vysk. L. Pavilionį buvo pradėtos neoficialios derybos su Šv. Sostu dėl Lietuvos Katalikų Bažnyčios administravimo sutvarkymo. Vatikanui buvo pasiūlytas planas, pagal kurį su sąlyga, jeigu Vatikanas vyskupais pašventintų kunigais A. Vaičių (nuo 1975 m. Telšių vyskupijos kapitulinį vikarą), A. Gutauską (nuo 1979 m. Vilniaus arkivyskupijos valdytoją) ir Mažonavičių, vysk. V. Sladkevičius galėtų padėti A. Vaičiui valdyti Telšių vyskupiją, o vysk. J. Steponavičius administruoti Kaišiadorių vyskupiją. Tačiau vysk. J. Steponavičius 1981 m. parašė laišką popiežiui, kuriame nepritare tokiam problemos sprendimo būdai ir rekomendavo Šv. Sosto derybose su sovietų valdžia atskirti sukludytųjų vyskupų grąžinimo ir naujų pašventinimo klausimus. Taip vysk. J. Steponavičius dar kartą sugriovė sovietų valdžios planus, pagal kuriuos tikėtasi sutvarkyti Lietuvos Katalikų Bažnyčios valdymą.

Bene paskutinis vyskupo ir sovietų valdžios susidūrimas įvyko 1987 m. vasaros pabaigoje. Rugpjūčio 6 d. sovietų valdžios oficiozui laikraščiu *Tiesa* išspausdinus dezinfor-muojantį Religinių reikalų tarybos įgaliojimo Lietuvoje P. Anilionio straipsnį „Kodėl vyskupas gyvena Žagarėje“, vysk. J. Steponavičius parašė atvirą laišką laikraščio redakcijai,

kuriame paneigė P. Anilionio išvedžiojimus ir reikalavo panaikinti dezinformaciją. Beje, tuo metu vysk. J. Steponavičius jau buvo gavęs atsakymą iš Vatikano, informuojantį, kad popiežius priėmė prašymą atleisti jį iš Vilniaus arkivyskupijos apaštalinio administratoriaus pareigų. Kartu buvo nutarta apie tai paskelbti tik tuomet, kai bus palankios sąlygos paskirti naują Vilniaus arkivyskupijos ganytoją. Šis susitarimas taip ir nebuvo paviešintas, nes 1989 m., prasidėjus Atgimimui, vysk. J. Steponavičiui pagaliau buvo leista grįžti į Vilnių ir eiti savo pareigas. 1989 m. vasario 7 d. jis buvo paskirtas Vilniaus arkivyskupu ordinaru. Deja, ilgai dirbti ganytojo darbą naujomis sąlygomis jam nebuvo lemta. 1991 m. birželio 18 d. vysk. J. Steponavičius mirė.

Arūnas Streikus
Vilniaus universiteto
doktorantas

SUGRIŽIMŲ FESTIVALIS

Lietuvos muzikų rėmimo fondas jau trečius metus kviečia muzikos mylėtojus į „Sugrįžimų festivalį“, kuris vyks balandžio — gegužės mėn. Festivalio tikslas — pamatyti ir išgirsti svečiose šalyse išsisklaidžiusius įvairių kartų Lietuvos muzikus.

Balandžio 20 d. 18 val. Stasio Vainiūno namuose (A. Goštauto g. 2-41) Lietuvos kompozitoriai ir atlikėjai pristatys žinomos Lietuvoje ir išeivijoje dainininkės ir poetės Juozės Kristolaitytės-Daugelienės kūrybą.

Tikslinė informacija suteikiama tel. 613134.

Lijūcija Stulgienė

PREMIJŲ LAUREATAI

Lietuvos mokslų akademijoje pagerbti 2000 metų Lietuvos mokslo premijų laureatai. Premijų įteikimo iškilmėse dalyvavo prezidentas Valdas Adamkus, Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas Rolandas Pavilionis, švietimo ir mokslo ministras Algirdas Monkevičius, Mokslo akademijos vadovai.

Šešios Lietuvos mokslo premijos įteiktos keturiolikai šalių mokslininkų, atstovaujančių trims mokslų sritims. Fizikos mokslų srities premiją pelnė Pūslelininkų fizikos instituto mokslinių darbuotojų kolektyvas ir Chemijos instituto mokslininkų grupė. Biomedicinos mokslų srities premijomis už kelių dešimtmečių darbų ciklus apdovanoti ekologas profesorius Vytautas Kontrimavičius ir medikė profesorė Marija Danguolė Žemaitytė. Technologijos mokslų srityje premija įvertinti Vilniaus Gedimino technikos universiteto profesorių grupės darbai bei Kauno technologijos ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkų kolektyvinis darbas. Premijos už humanitarinių ir socialinių mokslų sričių darbus šiemet nebuvo skirtos.

(ELTA)

Dalila Mackialienė.

Kalba — kun. Vaclovas Aliulis, MIC. Algimanto Žižiūno nuotr.